

Gerliczki András

Tintagomba

Ülök a H32-esen, száz évvel korábban talán kétkerekű homokfutóban hajtánék. Tanyámra, kutyáim felé két kosár eleséggel, Nagyszállás irányába. Jó negyvenes, álmodozó tanárember, már-már felelőtlen dzsentri, akinek kertőrző komondora mellé puli is jut, s hogy jobban mutasson a falka, kerül oda még kettő, keverék, a kontrasztok végett. Ülök a harminckettesen, ráz a homokfutó, hajnal van, nedves a homok még, nem száll por a kerekek után. A harminckettes ablakából éppen a nyírjesi rétet látni, seregni gyapjas tintagomba, alakjuk messziről, de összetéveszthetetlenül fehérlik felém. Frissek, keményhúsúak, az éjszaka bújhattak ki a rövidegre legelt, harmatáztatta fűszálak közül, gyapjas kucsmájukat a reggeli ködös levegőbe fúrva. Lassít az autóbusz, de megy tovább, nincs megálló. Ha volna is, nincs időm, várnak a kutyák, vár a gyümölcsöskert: lehullott lombot összekaparni, kiforrott meggybort megkóstolni, deríteni, palackba tölteni. Száz évvel ezelőtt magam kotyvasztanék belőle mandulaízű, lassan folyó, mézesszirupos meggylikört, s kóstoltatnám a szomszéd patikussal, a mérnök úrral, vagy a Jókai-összest kínáló könyvügynökkel. Holnap is jön a harminckettes, holnap is itt leszek én is, de a gombák burka még ma délután rojtosodni kezd, a kucsma pereme hasadozott harangszoknyává tágul, a repedések elfeketülnek, s valamikor a hűvösödő éjszakában a gombalemezek végén megjelennek az első koromszínű tintacseppek. Éjfél tájban, amikor a pincében a derített meggybor ülepedni kezd, a komondor fehér gyapjában elnyúlva alszik a diófa alatt, éjfél tájban tehát a kalappá lazult kucsmák sorban elülnek a nedves fűben, mint kisimult gauss-görbe a gimnazisták számtankönyvében, s reggelig, mire a homokfutó kereke újra itt gördül a tompa homokban, tányérnyi fekete tócsává folynak szét. Robog az autóbusz, most jobban ráz, mint száz éve a kétkerekű, nemsokára odaérek a kertbe, a puli majd körbeszaladja a kilenc meggyfát, szájában a húslébe mártott kenyérkaréjjal, a komondor majd kettesével szedi az öklömnyi pulykafartót a tálból. Szedheti, kicsontoztam a húsdarabokat, hiszen az őshüllő-farokra emlékeztető hegyecsont (a faggyúmirigy alatt) megakadna a mohó eb torkán. Ennek magam is, de korán van még. Ahhoz meg késő, hogy a tintagombákért visszamenjek. Szárát kicsavarva, a kucsmát tojásos, gombás, húsos, sajtos masszával megtöltve, tepsin megsütve hatfős társaságot jóllakatna, ami a legelőn maradt, a tovarobogó homokfutó után. Persze – írják a könyvek – tintagombához csak vizet szabad inni, meggyboromra így rá se pillanthatnék. Akit ébredéstől elalvásig óvni kívánsz, reggeliztesd tintagombás tojással, itasd Parádi vízzel, bocsásd útra meleg sállal, rejszél zsebébe tűzokfüvet. Tintagombát, köztudomású, olyan réten található, ahol naponta kecske, ló, tehén, bárány legel – a nyáj mostanában valahol a nagyszállási erdőszélen járhat, nyomában bimbós pöfetegek, párosan árva csiperkék, boszorkánytojások.

Tanyasi utak fordulójánál, ahol a homokfutó lassít – s köztudomású, hogy az ilyen lassítások során szívesebben könnyít magán a ló –, tehát az ilyen lópotyadék-kanyarokban terem legszívesebben a tintagomba, különösképpen nyirkos, októbertvégi reggeleken, ha nem éppen akkor, amikor a naptár huszonegyedikét ír.

Balogh Péter

folyamatos múlt

a ködtestű hajnal érkezése észrevétlen – nem is érkezés ez, mondható egyszer-csak-ottlévésnek, de ez sem pontos, a szél az, mondjuk, ami egyszer-csak-ottvan; ha a puha, lebegő víz mosódik a rétekre, ha gyöngyház-fényességben úszik az utca, abban a fényességben, ami egyszerre ragyogó (nedvesen, zajfogón), és matt (szűkítőn és köhög-tetőn), akkor úgy lehet mondani, hogy ez a köd mindig is itt volt, és talán könnyebb elképzelni így: az előkertek, a fasorok, a bokrok és az itteniek kuckói egyszerűen álfordultak ennek a déres derengésnek a Földdel, míg ő, ködléptű október-uraság türelmesen várta jöttét a lecsupaszodó nyárnak, rozsdamarta szőlőleveleivel és az aszúszemekkel közte, a napsugár-bújtató szemekkel, amiken összekeveredik a ködölés és a harmat, különválaszthatatlanul.

semmi nem látszott a napból – az idő megbotlott volna, vagy megcsúszott volna, ha nem vigyáz – csak botorkált, lassulón, botos öregember lett belőle, egy árny, baktató. elballagott a fasorok között lépteivel babrálva a leveleket, meg-megállva, mint aki gombát keres. aztán eltűnt. a köd megvirgoncodott – kicsit felfénylett, aztán opálszínűt vett föl, majd elsötétkéült, egyes helyeken pedig úgy megsűrűsödött, hogy szinte kísérte-teké állt össze. fölkúszott a házak előtti gyümölcsfákra, a fenyőkön, elhallgattatta a madarakat, lenn a kutyaugatásokat különválasztotta és egyedülvalókká tette. aztán elhallgattak a kutyák is.

volt ebben az utcában egy ház, aminek az ablakai nem vakultak meg ebben a csúsztatott szürkületben. nyitva voltak, valószínűleg egész éjjel. a nyurga kéményből óvatos füstszalag kígyózott elő, halványan, összekeveredve a nedves léggel, alig láthatón. a köd addig növesztette magát, míg el nem érte, és apródonként meg nem fojtotta. aztán alábukott, a nyitott ablakok felé.

cipősarkak kopogása lopott zajt ebbe a tarkaszürke terjengésbe, női cipőké, a nyitott ablakú ház előtt lelassítottak, aztán nekiindultak megint, majd lassabban lépkedtek újfent. a rozsdabarna ruhába öltözött nő alak már majdnem túljutott a házon, visszavisszanézve, aztán megállt, aprót gondolkodott, és visszafordult a porta kapuja felé. csengetésére nem nyitottak ajtót, mire benyomta a kiskaput – nyitva volt – és odaóvatokodott a bejárathoz. egy fehér-szürke foltos macska került meg a ház sarkát, föl-nézett a vendégre, aztán leült az ajtó elé és mosakodni kezdett, mintha a világon semmi más dolga nem lenne, ami, ha belegondolunk, így is volt.

– cica, itthon van a gazdád? – kérdezte halkan a nő.

a cica megint föl-nézett, de ezúttal nem folytatta a mosakodást – szemét várakozó érzéssel rajtafelejtette a halk hangún.

– cica... – kezdte volna újra a nő, de beláthatjuk, hogy a mondat folytatás-nélkülisége teljesen helyénvaló volt. hiszen botorság lenne azt várnunk, hogy a tarka macska ilyenféle nyájas szavakkal fordult volna a hölgyhöz: „igen, kisasszony, méltóztasson be-fáradni, gazdám azonnal fogadja önt. szabadna a vizitkártyáját, ha meg nem sértem?”

ámde a félbehagyott mondatnak mégis sikere volt a macskánál. a „cica” szóra neki-indult, és megkerülte a házat. a nő, kissé föl-szabadultan az idegen helyre való bekopogás izgalmá alól, reményteljesen követte. hátha ért valamit a macska mégis... aki a ház hátsó ajtaja elé vezette a vendéget, s ott lecsücsült egy macskaetető tálka mellett, amelyben némi tej fehérlett, és azzal a bizonyos várakozó nézéssel ismét ráemelte aranysze-

meit a hölgyre.

– hm... – mondta amaz, aztán még egyszer: – hm! – de ebben már diadal volt. bekopogott a hátsó ajtón – azaz, csak bekopogott volna, mert az, abban a pillanatban kinyílt, és kilépett rajta egy férfi.

– mi van, macska? – kérdezte, aztán pár csirkecsontot dobott a cica mellé a hátsó bejárat teraszának keramitkockáira. majd bement.

a nő kisvártatva utána. valósággal berontott a lakásba, mozdulata féktelenségében egyszerre munkált sértett büszkesége, hogy szóra, tekintetre sem méltatták, illetve kétségbeesett bátorsága, hogy hívás nélkül, mégis belép – és még valami, de ez mindjárt kiderül.

a ház gazdája ebédlőasztalánál ült, és kocsonyát evett. étele fölül közömbös érdeklődéssel tekintett föl, ha van ilyen.

– kérem, uram... elnézést, hogy így váratlanul... nagyon fontos... nagyon fontos levél... – pihogta a nő egyre feldúltabban – hát nem érti meg! és ha már egyszer végre ránézett, miért ilyen hideg a szeme, mint a köd, mint a kocsonya!

– talán foglaljon helyet – kínálta a férfi, szelíd hangon.

a nő kibomlott vörösseszőke haja lassan visszasimult az arca köré, mely majdnem-bíbor színét veszítve, halvány pirokká csitult vissza orcáin. leült a férfival szemben, s szemeit, ragyogó aranybarna szemeit vendéglátójára vetette, s ekkor ellobbant belőle a gyors tűz, helyet adva kályha-féle, lassúdó melegségnek. kezeit állá alá kulcsolva kezdett beszélni, közben egy pillanatig sem véve le tekintetét a szürke szempárról, melyeknek tulajdonosa fokozatosan abbahagyta az evést.

– kérem, egy levélről van szó. elvesztettem... még évekkel ezelőtt, mielőtt elolvashattam volna. nagyon fontos... csak ennyit mondhatok magának... egész sorsomat befolyásolhatja, vagy így, vagy úgy – ha sikerül elolvasnom, nagy boldogságom lenne, ha nem... ha nem...

ebben a pillanatban szemei rejtett forrósága feloldódott, megmélyült, s a rozsdabarna ruhás nő könnyezni kezdett, kezeibe temetve arcát.

„segítenem kell” – gondolta a férfi – „hisz olyan kétségbeesett, olyan törékeny... mint egy kislány, leejtett vállalival... aki elveszítette a babáját, fél fülbevalóját, emlékkönyvét... szerelmét...” megvető mozdulattal félretolta a kocsonyás tányért, fölállt, és kezét nyújtotta:

– jöjjön. hogyan szólíthatom?

amaz, inkább a kéznyújtásra reagálva, mintsem a szavakra, földerülő arccal tekintett rá, kezét kezébe helyezte, s így felelt:

– madelaine vagyok.

haja ekkor világosabb árnyalatot kapott, alakja megnyúlt, mintha hozzánőtt volna ahhoz, aki atyai biztonság-nyújtással tartotta kezét a kezében, miközben fölkelte ültéből.

– az én nevem ekrior – mosolygott – a levelek pedig erre vannak- mutatott előre és föl, egy kőlépcső széles lendületű karéjára. a lépcső fönti vége sötétben volt.

– várjon. keríték egy lámpát- engedte el a nő kezét, s félrefordult egy szekrényhez. mire megtalálta azt, amit keresett, madelaine már elindult fölfelé a lépcsőn.

– adja ide, majd én fogom- nyúlt hátra. hangjában volt egy kis hetykeség, egy kis kaj-el-ha-tudsz. a férfi, kissé meglepve, meggyújtotta a petróleumlámpát, majd odanyújtotta a nőnek, aki csak egy pillanatra állt meg, majd föllépdelt, fölszökellt a férfi előtt, egyik kezével a lámpát, másikkal ruhájának szoknyarészét fogva. gyönyörű járása volt, csípőjének ringását pedig az imbolygó lámpafény olyannyira táncossá tette, hogy ekrior már nem csak a lépcsőmászástól kezdte el nehezebben szedni a levegőt. made-

laine haja pedig ezekben a pillanatokban fekete volt, hollófekete, mint a jeges széllel teli éjszaka, fekete, mint a szivárvány álmokat ölelő éjfél szirmai.

ekrior, ha észre is vette ezt, nem törődött vele – legalábbis külön nem, mint ahogy nem látta külön harisnyás bokáit, karjának ívelő mozdulatát, amivel a lámpát oldalra tartotta, csak egyben érezte az egészet, egy illatban, s görnyedten loholt utána, már-már négykézláb, mint egy kutya. a lépcsősor tetején a nő elbizonytalanodva megállt.

– melyik ajtó az? – nézett vissza a válla fölött – itt három van...

– a középső- felelt ekrior kiegyenesedve, boldogan, hogy válaszával segíthet. – várjon, majd én...

a szoba, amibe beléptek, telides-teli volt mindenféle kacattal, lim-lommal, csip-csup dolgokkal. tetőablaka nyitva volt, köd hömpölygött rajta keresztül befelé. madelaine a szoba közepén terpeszkedő ládára ült, lábait keresztbevetve.

– azt mondtad, a levelek itt vannak, de én egyet se látok – mondta ingerkedően. – csak csupa butaságot.

– várj, mindjárt – azzal ekrior egy szekrényhez lépett, és megpróbálta kinyitni, ámde annak ajtaja be volt ragadva. rángatni kellett.

– mi van, nem megy? – kérdezte a nő kényeskedően. most szőke volt.

– a fenébe is! – kiáltott fel a férfi. sikerült kinyitnia a szekrényt, de közben megsebezte a kezét.

„de béna vagy” – mondta volna madelaine, de ehelyett odasietett ekriorhoz, és aggodva kérdezte:

– mi a baj? hiszen vérzel... – egy illatosított zsebkendőt húzott elő valahonnan, és bekötözte a sebet.

rengetegféle levelet találtak, valóságos levél-áradat kavardott rájuk, fölhalmozódva a kezük alatt, lábaikhoz csúsztatva, repkedve körülöttük, beléjük kapaszkodva-akaszkodva, fölemelve, majd leejtve őket, becsúsztatva ruháik alá, eltemetve őket, aztán szétnyitva, itatva és etetve képzeletük, majd üres szállodaszobában hagyva őket, éhesen. volt közöttük elszürkülően szomorú levél, frissenfacstartnarancslé-színű, lelkes levél, elhajló ibolyaszínűen lemondó. találtak rózsabogár-felfénylőszínűt, elliluló ultramarint, kiszürkülő barnát, mint az őszi bogáncsszár. akadt ragacsos-fekete levél, januárhidegfekete, selymes-fekete. leltek trópusi bíbort, rózsamélye-vöröset, parázsrottet. előbújt közülük harmatzöld, abszint-zöld, harsogó pázsitszínű. néha igazi ritkaságot is találtak: psyché-tűzbarnát, pajkos carmen-feketét, ami dühös gyászba hajlott utána. ősz-húrjajsong-messzikéket.

de azt az egyet, amiért madelaine jött, ekrior nem őrizte, nem volt őnála. madelaine ajkait megint remegtetni kezdte a kétségbeesés. finom ujjait a férfi kezére helyezte, s csak annyit tudott mondani, elhalkulón:

– kérem, kérem, kérem...

az megértette. egy rozszant asztalhoz ült a tetőablak alatt, tollat, papírt vett... a nő mögésuhogott hosszú ruhájában, s válla fölé hajolva súgta, hangtalanul, miféle levélre is gondolt... aztán már csak hallgatott, csak annyit tett, mikor a férfi megakadt, hogy a vállára tette a kezét...

s mikor látta a sorok és a lapok biztató szaporodását, ellibbent onnan, és a sarokban fekvő ágyra heveredett, fejét királynői tartásban fölszegve ekrior felé. annak érzelmei folyton a nő felé tapogatóztak, de kobakját konokul leszegve írt tovább... és tovább, miközben a nő néha elszenderedett, néha fölpislantott, nyújtózott, gömbölyödött... tekergett, mint a kígyó.

az asztalnál görnyedő alak pedig egyre darvadozóbb lett. feje néha alábiccent, arcán

újabb és újabb ráncok jelentek meg, nyaka inasabb és inasabb lett... észre sem vette, mint hatalmasodik el rajta az éhség. éhes volt a gyomra, éhes volt a szíve, a szeme, a szája – arra gondolt, hogy föl pattanhatna, és az ágyra vethetné magát, Őmelléje. ivott volna egy pohár vizet. szívesen rágyújtott volna, hogy aztán cigarettáját félretéve, sült csirkecombokat tömjön magába. süteményt, csokoládékrémrel, málnakrémmel.

ekkor ebédekről írt, hogy ne legyen annyira éhes. mikor madelaine felé nyúló gondolata felizzott, nőkről írt, hogy ne legyen annyira vágycsozó. ha megsomjazott, és bódulatot kívánt, pincékről írt, ahol ódon hordókban a hegy leve csak arra vár, hogy a hordókat csapra üssék.

végül nem bírta tovább. lecsapta a tollat, félresöpörte a felhalmozódott papírt. a haja őszes volt már ekkor. fölkelte... szikárrá gyötört alakja az ágy felé mozdult. és az ágyon nem volt senki. senki.

Béres Tamás

Csokorba kötött szerelmi történet

(A történet egy férfiről szól. Egy férfiről, aki meglátott egyszer egy lányt és azóta csak őt látja. Őt látja, ha becsukja szemét, ha kinyitja, ha felriad álmából, ha elbóbiskol az íróasztal felett, ha könnyű lányok között szórakozik, ha mély érzésű lányokkal társalog... Görcsbe rándul a gyomra, remeg a keze, ha a nevét hallja, izzad és ájulás környékezi, ha rá gondol. Egy férfiről szól, akit egy nő szerelme tett férfivá, és mégis örökre gyermek maradt, s úgy hiszi sose nő fel igazán.)

Csípős tavaszi reggel volt, éppen a Pipacs téri kávézó felé tartottam, munkába menet, gondoltam, megiszom egy kávé...

Vidékről jövet sose volt időm kipihenni magam. Nincs idő az alváásra, már hajnalban útnak indul az ember Pestre, ilyenkor célszerű, ha kitöltjük az időt egy komoly szakmai vitával. Most is így tettem s ebbe bocsátkoztam egy Nyírségi barátommal a bor és az irodalom kapcsolatáról. Sajnos nagyon rövid volt az éjszaka és a hajnal, így a vita igazi, az irodalmat érintő részére már nem jutott idő. Majd legközelebb. Karikás szemekkel szálltam fel a vonatra, s bóbiskolva ültem le az első fülkébe, mely három lump alak mellett egy szegény parasztsaládnak is helyet adott. A meglett szegényes kinézetű, mély szénaszagot árasztó férfiak egész úton kártyáztak, néha meghúzták a kabátjuk alá rejtett flaskát, néha rám néztek, hogy szálljak be én is, nagyot nyeltem, s mondtam, hogy nem szeretem a kártyát. Bár idővel változhat az ember, s változhatnak én is. Még talán a kártyát is megszerethetem, meg egyéb dolgokat, melyeket még nem is ismerek, olyan nagy ez a világ.

Hosszú volt az út, a vonat lassan haladt, volt időm gondolkodni a világ nagy dolgain, de mielőtt komoly következtetésre jutottam volna, célba értünk. Pest édes város. Sűrű levegője rögtön megcsapott. Éreztem a hétfő fuvallatát, ahogy az arcomba csap, akár a főszerkesztő állott, pipadohány illatú, keserű lehelete, ahogy azt kiabálja néhány óra múlva az arcomba, hogy „határidőőőő!”. Ilyenkor mindig nyugalomra intem és megkérem Istent, ne hagyja soká szenvedni. Persze Isten furcsa szerzet, néha ő is elbóbiskol. Hideg szél vágott az arcomba, ilyen hideg szél talán csak a Nyírségben van télen, beleborzongtam. Kis ország ez, talán elhoztam a szelet magammal? De hát mihez

kezdek itt vele?

...A Pipacs felé tartottam, a kis fekete fa ajtós kávézó felé, melynek hatalmas üvegablakaira aranyozott betűkkel volt felírva Kávéház. Az á és az é betűkről már majdnem teljesen lekopott az ékezet, így aki először járt arra úgy is olvashatta: kavehaz. Kavehaz. Ez meg olyan párizsias, gondoltam, még ha ma már, inkább mégis pestiesnek látom. Már a téren érezni lehetett az erős kávéillatot és a felmosott padlóból áradó mély fa és petróleumillatot, ami anyám konyháját idézte, talán ezért is szerettem ide járni.

Ma már nincs meg a kávéház, a múlt hónapban szatócsboltot nyitottak itt, a tulajdonos Bécsbe költözött egy hajóra, ahol gombát szándékozik termesztetni. Mi furcsa világot élünk!

A kávézóban a sarokba ültem, szabad volt a törzshelyem, kértem a napi újságot és a feketét, két cukorral, erősen, egy kis snappszal, csak a másnaposságra. „Egy rendkívül hasznos könyvecske hagyta el a sajtót nemrég, dr. Csillag Gyula, magán egyetemi tanáré, az alkoholizmus borzasztó hatásairól. E szerint mi iszunk derűre-borúra, és szidjuk az angyalát a gaz korcsmárosnak, ha feieruntot mer emlegetni, mikor mi éppen ama témát tartjuk a világ legaktuálisabb kérdésének, hogy a negyvenkrajcáros asztali bor jobb-e, vagy a hetvenkrajcáros somlói. (...) A doktor azt szeretné, ha Jánosnak, amikor bekiáltja a söntés ablakán, hogy: – Mór bácsi, adjon egy fél liter pálinkát hitelbe! Arra azt kiáltaná vissza a kocsmáros, hogy – Kedves szomszéd, a XXXVI. Törvénycikk 3. pontja szigorúan tiltja ám a korcsmás hitelt; nem tudja? – Hát nem adok. (Hát hová megy a világ?) Mert egy liter talán – szíves engedelmükkel – nem öli meg az embereket.”¹

S közben olvasom a napi sajtó, egy múlt heti gyilkosságról is beszámol, ahol az ifjú ara szerelemféléstől vágta el éjjel az ura nyakát, majd felakasztotta magát a konyhában. A szomszédok már előre sejtették az eseményeket, jelezték is a csendőrnek, hogy gyanús alakok jártak a házban. S bár néhány napja történt mindez, már mesélik, hogy az asszony szelleme visszajár kísérteni és megcsörgeti a konyhában az edényeket éjszákánként, közben halkán sír, könnyei mint apró gyöngyök úgy koppannak, csengenek a kockakövön. Szörnyű tragédia, még jó, hogy a szomszédok figyeltek a családra, mily tragédia lett volna, ha közömböseek ők is. Lecsapom az asztalra az újságot. Elég volt a szomorúságból! Irány a szerkesztőség, irány a határidő és a porszagú paksaméták! Itt a tavasz!

S ebben a pillanatban egy angyal suhant el a kávéház poros ablaka előtt. Egy röpké pillanat, egy gondolat töredéke volt csupán, de évszázadok múltak el szívemben, örök nyár gyúlt a lelkemben s oly jó lett volna megállítani a pillanatot, hogy nézhessem örökké, örökkön-örökké. Édes arca, rajta a pír mint a zsenge barack, barna, göndör haja mint a legdrágább bársony, bőre mint a legszebb keleti selymek. Felpattantam a rozoga székről, hanyagul dobtam pár forintot a pincérnek, vagy csak akartam, lekaptam a kalapom és a kabátom a fogasról és mint megvadult orkán úgy csaptam be magam mögött az ajtót és robogtam e drága fény sugar után. Pár perc se kellett s távolról láttam, megtaláltam a hölgyet, ki újra felébresztette alvó szívem, szunnyadó sejtjeit. Egy kapualjból figyeltem, ahogy társalog az utcán egy másik hölgygel, ahogy könnyedén továbbbtipeg, az egyik boltból a másikba libben. Órák és órák teltek el, de ki tudja mennyi! Ki számolja ilyenkor a perceket, ha a világ örök.

De ki lehet ő? Honnan-e földöntúli báj? Hol nőtt-e zsenge virágszál? Oh, bárcsak szagolhatnám, bárcsak testemhez szoríthatnám, érezhetném illatát a bőrén, ajkait csókolhatnám... Szinte felfűt e kék! A föld felett járok, nem bírom tovább, meg kell ismernem e gyémántot!

S közben kisütött a nap, madarak énekeltek a rügyező körúti fák, lágy langyme-

leg szellő vitte a szerelmet a levegőben, embertől-emberig. Éreztem, a közeli virágáros rózsáinak bódító illatát, a pékség édes kalácsának mennyei ízét, hallottam, ahogy ezernyi óra kattog a szomszédos órásnál (vagy a szívem), szinte éreztem, hogy szívem hölgye mit gondol, s közben egyre közelebb szálltam, repültem hozzá, szinte már éreztem mézédés parfümjé illatát... Közelebb, s közelebb... végül megszólítottam:

- Édes hölgy, kedves kisasszony! Ne vegye tolakodásnak, de oly régóta figyelem, nem bírok betelni földöntúli látványával, arca ragyogásával, mosolya tüneményességével, nevetése csengésével... Bocsásson meg, engedjen helyet szívében és hallgasson meg!

- Mit képzél? – nézett rám tanácstalanul, meglepődve – azt hiszi, én egy könnyűvérű hölgy vagyok, aki csak úgy szóba áll idegenekkel? – s közben nézett rám édes madár-szemeivel. Oh édes hölgy!

- Bocsásson meg, ha megbánottam! Nem akartam tolakodó lenni! De egy percet sem bírok ki tovább Ön nélkül! Itt menten meghalok, ha nem ismerhetem meg... - s eközben a virágos bódéhoz értünk, ahonnan egy apró csokrot vettem le, s nyújtottam közben a hölgy felé, s mentemben dobtam oda néhány forintot az árusnak, vagy csak akartam, s szabad kezemmel levettem a kalapom és a mellkasomnak szorítottam, úgy kértem, mély elakadó hangon... - fogadja el ezt a virágot, mely csupán megközelítheti az ön szépségét, illata édes, akár a tavaszi kert...

Megállt, felém fordult, arca rózsaszín lett, lesütötte szemét és csengő hangján ezt kérdezte:

- Zavarba hoz uram, nekem nem szoktak ilyet mondani a férfiak, nem futnak az utcán utánam, mint maga, nem adnak virágot... kérem Ön se zaklasson, hagyjon utamra menni! Mit akar tőlem?

- Ne kosarozzon ki drága virágszál! Engedje meg, hogy holnap újra lássam, hogy virágot vehessek Önnek, hogy holnap és minden nap bókokkal szórjam tele az utat amerre jár...

- Fura egy alak maga, hallja e! Meglátom. – vonta meg a vállát, s mosolya már azt mondta, holnap újra láthatom. Elvette kezemből a virágot, megszagolta és rám nézett. – Holnap..., holnap.... Talán újra erre járok, talán újra vehet nekem virágot... Ki tudja. Bár, lehet, hogy minden nőnek ugyanígy udvarol, csapja a szelet, akárki legyen is az, honnan tudhatom?

Ajjaj! – gondoltam - nem lesz ez jó, még megvallom az igazat, alig egy perce ismerem és máris legyek őszinte, nem elég, hogy szerelmes vagyok, ég a szívem, lüktetnek az ereim, s a föld felett röpködöm... De itt az ideje komolyan venni az életet! Az igazi szerelem, ha rátalál az emberre, nincs kiút, egy örök életre szól. Amíg világ, a világ!

- De mit gondol kisasszony! Ne mondjon ilyeneket! – hajoltam meg előtte – Biztosíthatom, tisztességesek a szándékaim, engedje meg, hogy holnap és azután és azután, is láthassam, boldoggá tenne velem!

- Ki tudja... meglátom, ...Hmmm, holnap ugyanitt, aztán majd meglátjuk, uram! Hanem, még be se mutatkozott, kit tisztelhetek Önben?

- Bocsásson meg! Krúdy Gyula vagyok, tisztességes szándékkal, tisztelettel!

- Az újságíró Krúdy?

Oh, hát ismer gyönyörű violám? Hát már hallott rólam drága madaram? – jutott eszembe – még, hogy újságíró, az hát! Ha kell író, ha kell novellista, költő, világfi! Mi kell még? Az leszek, amit akarsz, drága anyalom!

S közben e tündér hölgy arca édes rózsaszínből zsenge pirosba váltott, kecses kacsója megmarkolta a virágot és a képembe vágta:

- Az a Krúdy, aki mindenféle hangnemben ír a szépasszonyokkal, holmi nőcskével

való éjszakáiról, maga pojáca, maga... maga kujon! Hagyjon békén, mindjárt csendőrt hívok! Segítség! Segítség!

Ezzel elrohant. Én pedig ott álltam, arcomban egy kisebb csokor virággal, szívemben a mély szerelemmel, bőrömön a tavasz édes illatával, s eszembe is jutott *egy szerkesztőségi délután, amikor egy barna lánykától kaptunk levelet, édes parfume-illat szállt, megtöltötte a szerkesztőséget, mely levelet, nagy hévvel, mosolyogva, szinte kéjjel olvastunk. A hölgy a szerkesztőt dicsérte, szegény Krúdy Gyulát pedig a férfiak szégyenének állította be, mert nagyon szeret a szépasszonyokról írni. Hát' már ez is baj!? Hozzáfűzte azt is, hogy nagyképű vagyok, mert szeretek „figurázni”. Istenem. Hát' már ez is baj!?*²

Most már a levél íróját el is tudom képzelni, s tudom azt is milyen a szerelem, s milyen veszélyes minden édes földi érzés, még, ha oly röpké is mint e mai...

S azóta is görcsbe rándul a gyomrom, remeg a kezem, ha az imádott hölgy eszembe jut, izzadok és ájulás környékez. Ilyen hát a szerelem, így tett a szerelem férfitá, és maradtam mégis örökre gyermek, s talán sose nővök fel igazán.

JEGYZETEK

1 Krúdy Gyula: *Az iszákosság korlátozásáról*, Krúdy Gyula összegyűjtött művei 7. Kalligram, Budapest, 2007.

2 Krúdy Gyula: *Május Kalendája*, Krúdy Gyula összegyűjtött művei 7. Kalligram, Budapest, 2007. 28-29. o.

Nagy Zsuka

ordenáré fogadó

pongyolában dülöngél az este,
parfümjé ablakod alatt, kezében pezsgős
üveg, kibontja száz szerető,
betört ablakok zaja, minden éjjel
más illat keveredik akáccal,
így megismersz minden nőt –

...

szöktetik az aranybányásznét
hajában fésű a vágy, simítja,
szőke haját, mint mohó szerető
szeméremajkát –

a nyíri vínó a hibás, tirpák, tős
és gyökeres, nyírségi részeges,
aki bírta hát, itt foglalt hont,
szalmatetőt, itt lesi a kancsal
szeretőt

mint szajha fülében
ócska klipsz, látszik csak a
hold, az egész utca, egy kétes hírű kocsmá
sok habbal csapol éjfél után a kocsmáros

és úgy ütöd az időt, mint a kondás,
a részeg disznó jelent, teljen, múljon,
történjen ...

a párnák alatt őszöktől fennmaradt reskontók
száz éves perек...

a nyírségben

ilyentájt részeg kurjant az utcán. –
mindnek benczi húzza, vonóját kíséri
hajnali szél, beleakad zöld, vörös, sárga
levél, és egy tücsök ciripel a kállói házon
hiába, omnibuszra várva óbudára,

és itt vannak mind
florentint, fáni, imola, lenke, fruzsina,
anna, paula, amélia, judit, majmunka, mária
és minden női név a naptárba

nyíregyháza, miskolc, kassa, podolin
nagyvárad, debrecen minden állomáson
és megállóhelyen
velős piritós fehér kenyéren

földön és égen utazó, postakocsikba
búvó, hűtlenkedés, vagy szerelem?

és a deszkafalba vésett monogram
egy rég felszámolt kuglizóban
hologramja letűnt időknek

bujtos áztatta fehérneműk tűnnek,
és rákezdí nótáját egy emlék a sarokban,
melletted lépked krúdy fekete zakóban,
nézz hátra, látod, a szekéren
még most is itt kering egy
halott, kit egy szeretője sem
vallott sajátjának –

a busi nők, mint a halálnak
nagyasszonyai, mennyasszonyai,
szeretői mormolják a feloldozást

örök búcsújárásra ítélt halotti
kocsiját, mint bölcsőt, kisdedet
ringatják

itt kering egy rossz ló tehát,
ezeregyéjszakát hoz,
szerelmet, reményt és
vele reménytelent –

akácost égetnek,
sóstón kiömlött temperák,
szivárványszínű szemfedelet
sző penelopé és majmunka,
de két múlt sem tesz ki egy jelent...

sötét szobában hívatlak elő, színek
és szeretők valaki mindig jobban szeret,
valaki mindig vár, valaki mindig
sző

second hand world

(jelentés a 08-astól a krúdy-omázra)

a lebbencs tésztás utcákból
már egy tányérnyi múltat sem lehet
főzni...

gyomorhajos világ ez, Gyula –
hogyan maradt:
a sóstón szindbád panzió 'd' nélkül,
az őszi nap, fagyöngy, majmunkák
húslevesei, kállói úti fák...

és szerelmek pedig nincsenek,
csak mániák és antropológiai kapcsok...

színpadok, szindbádok, szinbadinák
bádogosai egy fedél nélküli életnek

egy oldaltáskányi stafírungot sem
hagyott ránk a múlt, egy árva
tulipános ládát...

látod, én is a nyíri fészekben ülök,
szerda, piacnap, fél alma a sláger
(21.századi láger)
a csarnokban kolbász, csípős paprika,

puha, friss kenyér, kulináris, tudok élni –
tiszta te vagyok, Gyulám...

nem elegáns kiszolgálás, kis büfé,
fém vödörből veszik ki a gőzölgő kaját...
eszem a könyöklőn, belelépek egy csulába –
vajon, te köpködtél-e a lebbencs tésztás utcán?

jobbra a hentes árunál eszelősen röhög egy nő

arca, mintha gyurmából gyúrt, elcseszett
maszk lenne Bacchus kocsmasztalán...

*csak maga mondott igazat szindbád,
csak maga mondott igazat...*

mormolja
és kezéből kiömlött a földre fél körte,
jobbra, az asztalokon koszorút fonnak,
a virágáruslány maga elé néz

*maga jó ember, szindbád
maga jó...*

a bejáratnál, a vellában, egy szőrös
fülű férfire kacsint a pékné...

a kolbász után, sörözöm a nyíriben,
mivel nő vagyok, mellém férfi dukál,
sörtárs, csak semmi érzelem

minek az a szerelem majmunka?

kockás a terítő, és 180 forint egy
egész üveg borsodi...

mindig, ha rád gondolok, latinovics
jut eszembe, ahogy a fácán után marhát kér...
és azok a női kalapok, a huszárik filmben...
(biztos hülyén állna rajtam...)

nem tudunk mi igazi nők lenni már, szindbád,
ti sem igazi férfiók, de mindenkinek van egy
szindbádja, de nem minden férfi szindbád...

(minthogy nem minden bogár rovar,
nem minden rovar bogár...)

a kocsmá előtt rezedát árul egy aszalt szilvaféjű
egy malterképűvel folytat eszmecsérét

*csak tudnám, miért pucolják a nők olyan dühösen
a sárgarépát...*

hát ne éljen Eduárd?

krákgó a csocsógép mellett egy roma nő, akinek
az előbb 25 ezret perkált ki a játékautomata
és négy nyíri bárd a pultnál áll, és már remegő
kézzel fogja meg a poharát...

mit kell csinálni a szívvel, hogy megfiatalodjék?

– mondanád –

zsebedből egy kendőből hajtincset vennél elő,
melyből egy illat, egy őszi nap bújna...

én nem tudom mi van itt, Gyula,
mennyi eltűnt idő, elszámolni nem
lehet, a jelen mindent felél, kígyót
melenget a keblén a múlt, ez a strici
jelen, azzal a sci-fi jövővel...

*és már arra sem vagyok kíváncsi,
hogyan minek örülhet az ember, ha magyar...*

inkább megkóstolom a fél almát,
a mérgezet felét, mellé 'á' menü vár
és egy olyan élet, melyből már rég
kimagyaráztam magam –
Gyulám

szervusz...

(kérlek ne haragudj, hogy tegezni mertelek,
de az a pimasz fiatal maszk arcomra száradt...)

Csabai László

Téboly

A Királyi Katolikus Főgimnázium („Kirkat”) Vasvári Pál utcai épületének monumentális kapuzata katedrálisokkal felveszi a versenyt. Ahogy a szakrális tér háromszög alakban sorakozó szobraival kezdődik, itt a haza – katolikus – nagyjainak

domborműivel találkozik Szindbád, a nyárligeti detektív. Máskor sorra szemrevételezi őket. Most nem foglalkozhat velük. A bejáratnál tömeg. Fotóriporterek és járókelők faggatják a diákokat, s ők rémülettel–fontoskodással adják tovább a borzalom részleteit.

– Iskolánk legsötétebb napja. Hatvan évig még gombostűlopás sem történt, s most hirtelen ez a tragédia. Iszonyat. Mérnökök, orvosok, egyetemi tanárok százait adtuk a nemzetnek, és tessék: így ismer meg minket az ország. Mert ezek a gátlástalan újságírók aztán csemegézni fognak a dolgon, eliheti! – fogadja az aulában, kezét tördelve, Kenderessy, az igazgató, egy igazi tölgy-termetű alak, akinek, szinte érezni, mellkasára forrt a védőpajzs. Mikor Szindbád szüleivel Bagdadból hazatelepült, ő maga is itt végezte az első két gimnáziumi osztályt, s Kenderessy már akkor tanított. Most pedig egykorúaknak tűnnek. „Van, akin nem fog az idő.”

– Akkor menjünk! – felel határozottan a felügyelő. – Hol kezdődött?

Nem valódi tanteremben állnak. Minden oldalról polcok határolják a könyvtárból leválasztott helyiséget.

– Teremhiány van, a kisebb csoportokat, mint a latin előkészítőket, itt helyezzük el.

A földön hatalmas vértócsa. Felülete dermedt, egyik szeglete pedig már meg is száradt: itt feküdt az áldozat. De még a padban kapta ez első ütést, mert azt is telefröcskölte. És a könyvek gerincén is véres kéznyomok: próbált menekülni.

– Hányan voltak benn?

– Hatan mindössze. És persze a tanárnő.

– Tovább!

Az igazgató mutatja az irányt, de a véres cipőnyomokat követve Szindbád egyedül is eltalálna a női mosdóba.

Itt annyi a vér, hogy szinte nem is látszik a fülke fehér fala. A földön kulcsosomó, rajta kicsiny bicska, almahámozó.

– Pár perc alatt kiértek a mentők, és mégis...

– Ha valaki elég hosszán vágja fel az artériáját, pillanatok alatt elvérezhet. Pláne, ha előtte fut, és gyorsan ver a szíve. Hova vitték?

– A kápolnába. Nem is tudom, mit kell kezdeni vele. Az iskola tanárait és diákjait a saját kápolnánkban szoktuk felravatalozni. De ott még nem tartunk. Elviszik boncolni? Igazságügyi szakértő szükséges?

– Nem hiszem. Én legalábbis nem kérek. A halál oka nyilvánvaló.

A kápolna egyik oldala csupa festett üveglak, Szent Margit legendájával. Meglepő eme nem ódon szárnyban. A kis oltár előtt nagy tanári asztal, azon a halott, sötétítő függönnyel letakarva. Szindbád hiába várja, hogy a másik fölhajtsa, neki kell megtenni. Apró, törekeny kis testet talál. Láta már a városban, amint könyveivel a hóna alatt az apácák szállására siet, lehajtott fejjel, mintha valami miatt, nagyon-nagyon szegyenkezne, mintha mindenkitől előre bocsánatot kérne, mert él. Bizonyosan a hatalmas vérveszteség miatt is, de a detektív úgy érzi: a szerencsétlen visszazsugorodott gyermekméretűvé. Aszott arca és orra nem fintorával, hanem szürkeségével rémít. A ruhája is szürke. (Már ahol látszik az eredeti színe a vértől.) És kopott. Nem rongyos, csak agyonhordott. Szindbád közelebb lép a nőhöz, hátrasimítja csapzott haját. És ekkor felfedez benne valami fájdalmas szépséget.

Az első, egy tanyabokri tisztos gazdálkodó fia, csak magára a tette emlékszik.

– Vergiliust fordítottunk. Nekem a 'fero' ige ragozását kellett kikeresnem a szótár-ból. A könyvespolcnál álltam, háttal a többieknek. Mondott-e valamit Brémer a tanár-nőnek, nem tudom. Elég nagy zaj szokott lenni a felkészítőn. A tanárnő nem igazán tud rendet tartani. Mondjuk, én meg Valér csendben vagyunk általában, de a többiek foly-ton zajonganak. Szóval csak a nagy csattanásra fordultam meg. Ekkor törte ketté a ta-nárnő Brémer fején a partvisnyelet. A halántéka azonnal elkezdett spriccelni. Felállt, támolgott, vérben volt a szeme. Összekulcsolta kezét a tarkóján. Ekkor Tekla néni a fél partvisnyével a lábszárát kezdte ütlegelni. Brémer üvöltött és próbált volna elmene-külni, de csak a könyvespolcig jutott el. Nekidőlt, de lecsúszott, mert a tanárnő tovább ütlegelte. Mikor a földre rogyott, megfordította a nyelet a tanárnő, és a szálkásra tört vé-gével a gyomrába döfött. Sokszor. Közben mindketten hörögtek, nem értettem, mit. Aztán a tanárnő rányomta nyakára a nyelet, két oldalt rálépett, a nyél másik felével pedig, hát, szóval..., oda a lába közé sújtott. Sokszor egymás után. Közben Brémer feje alatt már vértócsa gyűlt. Pedig nem lehetett az egész több, mint egy-két perc. Ekkor végre Májer Sanyi észbe kapott, és kirohant. Mi utána. A többiek az igazgatói iroda felé szaladtak, de én észrevettem, hogy Báthory tanár úr az udvaron tart gimnasztikaórá-t. Mi értünk vissza először. Tekla néni már nem volt benn. Brémernek a száján bugyborékol-t a vér. Öklendezett. A tanár úr a szájába nyúlt, engem kiküldött. Akkor érkeztek meg a többiek az igazgató úrral. Benéztek, az igazgató úr letérdelt, de Báthory tanár úr ráki-áltott, hogy a mentőket hívják, és a tanárnőt keressék. Ekkor Szilvási néni az irodából ordítani kezdett. Megtalálta Tekla nénit a mosdóban. Odarohantunk. Még élt. Jobb kezét végighúzta arcán. Mindkét inge szarán ömlött a vér. Aztán lefordult a kagylóról. Valér lekapta zakóját és rányomta az egyik csuklójára. Rohangált mindenki összevissza, megjelent Aszalós tanár úr, aki biológiát tanít, és valami kötést vagy nyomást emleget-tett, meg, hogy engedjék be, ugyanis sokan voltak, elállták az útját. Én akkor elmentem, nem tudom mi történt azután...

Arra a kérdésre, hogy látott-e az utóbbi időben valami szokatlant Galamb tanárnő vi-selkedésében, annyit felel:

– Már mondtam: sokat engedtünk meg magunknak. Ránk szólt sokszor, de nem or-dítva, mint Kovács vagy Liebherr tanár urak szokták, és nyakleveseket sem osztott, mint Kovács és...

A második, ahogy belép, már fordul is vissza.. Anyja rántja ki, aki ekkor érkezik meg. „Mészárosok, felelőtlen gazemberek, így bízza magukra az ember az egyetlen gyer-mekét?! Elmebetegeket vesznek föl tanárnak?!” – ordítja végig a folyosót.

A harmadik, egy annyira vörös, hogy szinte már piros nyakigláb, emlékszik, hogy Brémer többször is visszafeleselt a tanárnőnek, ocsmányságokat mutogatott a háta mö-gött, közvetlen a támadás előtt pedig, mikor az felszólította, hogy írjon le újra helyesen egy mondatot, dühösen földhöz vágta füzetét. Érte lehajolván kapta az első ütet.

A következő az a bizonyos Valér. Míg az előbbiek kedélyállapotát a pánik utóhatása és a vonzó fontosság-tudat együtt határozta meg, ő mély apátiába süllyedve ül. De amúgy is olyan komoly, szomorú arcú fiú lehet. Vézna, karjai aránytalanul hosszúak. Kék szeme, magas homloka értelmet sugároz. Nyilvánvaló, hogy titokban verseket ír. Tor-namez van rajta, csak ezt tudta felvenni beszenyeződött ruhái helyett, mert szülei még nem érkeztek meg. Némaságát csak vacogva koccanó fogai oldják, pedig a kinti füledt nyárelő itt benn is csak kellemesen meleggé csillapodik. Aztán egy könnyesepp jelenik

meg szemében. Lassan legörög az arcán. Szindbád várja a következőt. Nagyon nehéz vajúadás után születik meg. Ezt nem hagyja lefolyni, nagy májfoltos kezével letörlí. Az esettel kapcsolatban ugyanazt mondja, mint az őt megelőző.

Szindbád igyekszik nyomozásai során nem osztozni mások szenvedésében, különben elfolyna ereje, de ez gyakran nem sikerül. Most sem. Vigasztalni próbál.

– Tehát maga itt az első latinus. És? Hova tovább? A Pázmányra?

A fiú most először néz föl rá, most váltja fel először benne egy pillanatra valami más a bánat apátiáját. Ez is apátia, de ez az igazságtalanság kényszerű elviselésének apátiája.

– Felvennének és tandíjkedvezményt is kapnék, mert négyen vagyunk testvérek, de én nem Pestre, hanem Oroszországba megyek.

Szindbád nagyot harap a pipaszárba.

– Hogy?! Hogyan?! Hisz még olyan fiatal, szinte gyermek...!

– Évvesztes vagyok, szeptemberben töltöm a 19-et. Berukkolok. Csak az érettségiig engedélyeztek halasztást. Utána jön a kiképzés.

Az utolsó diák apjával együtt ül le Szindbád elé. Ő is elmondja, hogy mint matúra előtt álló, ráadásul *kiemelt öregdiákok*, túl sokat megengedtek maguknak. Nehezen lehet érteni, mit beszél, mert hadar, ráadásul apja sűrűn nyakon vágja.

– Azért ne tessék hinni, hogy annyira átkozottak vagyunk. Három és fél évig nem volt velünk sok gondja a tanárnőnek. Most bolondultunk csak meg, a végén. Brémer kezdte, valami illetlen megjegyzést tett, és a tanárnő nem büntette meg érte. Erre aztán mindnyájunkkal elszaladt a ló. Valért kivéve. Ő, ha mi versenyeztünk pofátlanságban, akkor is csak ült és hallgatott. Különben mindig ilyen volt.

– A tanárnő fenyegetett?

– Nem. Hát éppen ez az! Emlékszem, mikor átjöttem a polgáriból, volt egy égetni-való gyerek az osztályban. Nem üvöltözött vele, de megmondta neki: ha nem csillapodik le, az igazgatónál fog kikötni. Úgy is lett. És repült. Nekünk eltúrte. Sőt, ha órán kívül találkoztunk, ugyanolyan kedvesen beszélt velünk, mintha semmit sem változtunk volna. Brémert leszámítva.

– Hogy érti?

– Legalábbis egyszer láttam, ahogy a Malom utcán kiabálnak. Arra van a menza... Gondolom, felelősségre vonta, s még annak állt feljebb. Ez is olyan hihetetlen. Ha egy diák ordibál egy tanárral, annak repülnie kellene, legalábbis...

Egy hatalmas nyakleves zárja le a mondatot.

– Üljön már le végre! Így nem megyünk semmire! – szól rá Szindbád határozottan, a hol magát hibáztató, hol az intézményét féltő igazgatóra. – Úgy. Galamb tanárnő, hogy jött ki az osztályokkal?

– Többé-kevésbé jól. Ezek a gyerekek már nem olyanok, mint mink voltunk *annak idején*. Ezek már charlestont táncolnak hétvégén, nem Petőfit meg Aranyt, hanem rémtörténeteket olvasnak, és tavaly az egyiket elkapta az ügyeletes, hogy a WC-ben dohányzott. Ilyet sem tudtam volna elképzelni pár éve!

– Korábban ütött meg diákat?

– Nem. Bár én egyáltalán nem vagyok ellene esetenként egy-két pofonnak. De ő, ha nem bírt valakivel, leküldte hozzám. Én aztán elrendeztem a dolgot.

– Sokszor előfordult ilyen?

– Nem. A diákok az igazgatótól jobban félnek, mint egy tanári pofontól. Tékla nem volt a határozottság mintaképe, de azért elboldogult a gyerekekkel. Nem rosszabbul,

mint más. És a szakjához nagyon értett, még tankönyvírásba is belevágott. Nem fogom föl ésszel, mitől háborodott meg. Ez a felkészítő csoport kicsit elkanászodott, hallottam hírért, de hát már csak pár hét van az érettségiig!

– Családja van?

– Szülei meghaltak. Anyja még kiskorában. Apja pár éve. Ő gondozta. Ideköltöztette magához, mert amúgy erdélyiek, a Küküllő mellől származnak. Albérletet vett ki, ott laktak. Mikor meghalt, visszaköltözött az apácaikhoz, ott van a pedagógusszállónk.

– Testvérek? Rokonok?

– Testvére nincs. Rokonai vannak, mert arról sokat beszélt, merre bolyongott gyermekkorában, hol, kinél nyaralt, de szerintem évek óta nem járt szülőföldjén.

– Közlékeny volt vagy inkább visszahúzódo?

– Nem volt egy mindig vihogó teremtes, de különösebben magába zárkózó sem. Szeretett beszélni. Főleg, mint, ahogy már mondtam, gyermekkoráról, szülőföldjéről és munkájáról. Ha hírt hallott valamelyik egykori diákjáról, aki sokra vitte, napokig emlegette, hogy-mi volt vele annak idején.

– *Férfiak?*

– Igazán szívélyes viszonyt alakított ki velük. Például Daróczival, a rajztanárral össze is dolgozott, ő készítette a képeket a könyvébe.

– Nem úgy értettem. *Viszonya* volt-e valakivel?

Az igazgató arcán olyan döbbenet ül ki, mintha egy leiratban azt olvasná, hogy másnapról kötelezően bevezetik a muzulmán hittant.

– Hogy...? Hogy képzelhet, hogy juthat ilyen egyáltalán... Hisz ez egy egyházi iskola. Tisztes, hívő családapák a tantestület tagjai!

– Nőtlen nincs közöttük egy sem?

– Van néhány. De azok még csak most jöttek ki az egyetemről, Tekla pedig majdnem 40.

– Na és aztán? Soha nem hallott pletykákat, hogy valamelyikkel, vagy bárki mással szorosabb kapcsolatba került volna?

– Még mindig nem értem önt! Hisz apácaíknál lakott!

– Az igaz. De *ő maga* nem volt az. Gondolkodjon kérem, hátha beugrik valami.

Az igazgató hátradől, széttárja kezét, nagyot kanalazva előreevez, mintha egyetlen érvvé akarná összegyűjteni mindazokat a körülményeket, melyekkel negligálhatja a felügyelő elképesztő ötletét.

– Hiszen *tanárnő!* – ejti ki végül a mindent ütő igét. – Tudhatja, a tanárnők hajadonok maradnak. Nem a törvény, hanem a józan hagyomány szabja ki ezt a sorsot rájuk. Ez számukra az ideális állapot. És ők is elfogadják, különben más pályát választanának. Az ő családjuk az iskola, gyermekeik a diákok. Az állam azért képezi őket, hogy velük foglalkozzanak, hogy nekik szenteljék az életüket. Hogy lenne képes egy nő férje *kiszolgálása*, gyermekei gondozása mellett katedrára állni?! Ez már-már anarchista gondolat! Persze, néhány pályakezdő kisasszony rosszul méri föl elhivatottságának mértékét, és ráébred, hogy rosszul döntött. Ilyen előfordul. Ha később példás családanya lesz belőlük, akkor nem is igen szabad nekik felróni, hogy az egyetemen vagy a tanítóképzőn elfoglalták más, alkalmasabb elől a helyet. Na, de itt erről nem lehet szó...

Ekkor megcsörren a telefon.

Az igazgató hosszasan fülel, félénk mosollyal teszi le.

– A kis Brémernek nincs gyógyíthatatlan belső sérülése. VÉRÁTÖMLESZTÉST KAP.

★

Nyáreste Sóstón. Minden olyan, mint a háború előtt, és semmi sem olyan. A Ví-

gadó teraszán zenekar. Foxtrottot játszanak. Nem tizennégyen, csak négyen. A többiek a fronton lévőket mentek mulattatni, vagy már nem mulattatnak senkit. Vannak táncosok. Sokan, és amire eddig nem volt példa: nők nőkkel is táncolnak. Az emberek isznak és mámorosodnak, de nem pezsgőtől vagy tokajitól, hanem az immár éttermi kiszolgálásban is megtűrt vinkótól. Mindent jegyre lehet kapni, de a mulató konyhája mégis működik. Akinek pénze van, fittyet hányhat a megszorításokra, és degeszre eheti magát. De kevés embernek van pénze, és az sem eszi degeszre magát, mert a koszt a Vígadóban pocsék. Új a tulajdonos, s az nem ért a gasztronómiához. Nem jár szakácstól szakácsig, ellenőrizvén a grízgaluska vagy a tokány állagát, sem asztaltól asztalig, a vendégeknek udvarolva. Csak egy asztal körül sűrög, ahol ingyenrumot tölt a karszalagosoknak. (Egyesek azt sottogják: pár nap és a kormányzó hatalomra emeli őket. Mások azt sottogják: pár nap és a kormányzó likvidálja őket. Sok álmatlan éjszaka után, úgy döntött, az első eshetőségre tesz.) A Gőzfürdő, a Kazánház és a Víztorony tövében lévő padokon szerelmesek sottognak, de a férfiak katonaruhában, sokszor csonkolt végtaggal. Egymásnak is át-átszólnak a párok, s a többiek felől érdeklődnek. „Őt is, ja tényleg, hát ő is, az ember nem is gondol bele, amikor...” És a következő kérdés már másvalakire vonatkozik.

A detektív a Csónakház melletti sörözőben ül. Egyedül. Vagyis a pincérrel. Előtte barnasör. Az üvegen vinyetta, a vinyettán kép: mosolygó katonák söröznek egy tankon. A kép alatt versike: „Minden korszó Szent István barna, a magyar arzenált gazdagítja.” (Ugyanis palackonként öt fillért a Nemzeti Véderő számlájára kell a kocsmárosnak befizetnie. Szindbád sörivási kedvét nem növeli ez a körülmény.) Újságot olvasnak petróleumlámpánál. Rövid hírek vannak az újságban, mintha az embereknek nem lenne ideje hosszabb cikkekbe belefogni, mert élni, gyorsan élni akarnak még egy kicsit a nagy világvége előtt. (Amit, mindenki tudja, a kállósemjéni jövőbelátó is megjósolt.) Egy hír, egy kis hallgatása a partra csobbanó hullámoknak, megint egy hír, és így tovább... Egyszerre kezdte az olvasást a pincérrel, s mivel az is hasonló taktikát követ, ugyanott járnak. A második oldal negyedik híre: *A tanügyminisztérium kiadásra engedélyezi Galamb Tekla Latin-Magyar fordítási gyakorlatok című művét. Mint bizonyosan emlékeznek olvasóink...*

– Szegény! – kapja föl fejét a pincér.

– Szerencsétlen! – csatlakozik hozzá a felügyelő.

– Ki nyomozott az ügyben?

– Én, de nem volt különösebb nyomozás. Akkor léptünk hadba, a sok szökevény, hát tudja...

– Persze. Úgy hallom, a Brémer gyerek felépült.

– De még mennyire! Mind az öt társa, aki jelen volt a szörnyűségnél, ott maradt a Donnál, de őt a sérülései miatt nem sorozták be. Azóta az apjával hadianyaggyárosok lettek. Valahol fenn, a hegyekben. Egy egész falu nekik dobozol.

– Konjunktúra? Szubvenció? Árjásítás?

– Ez is, az is.

– És, meg lett végül, mitől tébolyodott meg?

– Nem igazán. Iskolai körülmények nem magyarázzák. Egy nagybátyja megjelent a temetésen, kikérdeztem: öröklődő elmebaj nem volt a családban. Talán mégis a jó öreg Freud Zigmundnak lesz igaza: egy vágyait magába fojtó, magányos nő, könnyen felrobbanhat...

– 'Szen ő éppen nem volt magányos.

Szindbád leengedi az újságot, a másik, a gyanútlanul tovább olvasó arcába mered, mintha kétkedne, hogy ezek a szavak valóban elhagyták-e azt a száját.

– Tegye le, figyeljen rám és válaszoljon megfontoltan! Láttá valakivel azidőtájt?
– Igeeen... Ez most egy kihallgatás? Láttam, na láttam. Itt sétáltak, majd minden este. Mikor már úgy megritkultak a népek.
– Hogy nézett ki a férfi?
– Nem is tudom, mondom, este volt. Olyan vékony, magas. Széles karimájú kalap volt rajta, eltakarta az arcát. Néha kivillant alóla. Olyan fiatalabb forma volt, talán...
– Láttá azóta?
– Nem, nem hiszem... De fel sem ismerném, hisz mondom, hogy csak úgy elmosódva... Habár a kezéről felismerném! Egyszer leültek ide, és megsimogatta a nő arcát, olyan nagy folt, májfolt, vagy mi, volt rajta...

– Nem érdekel a házirend! Galamb Tekla megmaradt holmiját akarom! Most azonnal! – löki félre a felügyelő a kétségbeesve hadakozó nővért.
– De a ruháit, pénztét szétosztottuk, csak a levelei maradtak meg.
– Épp azok kellene!

Más körülmények között könnyhullatásig megható szerelmes üzenetváltások végigolvasása után, hajnalra találja meg az első *olyan* levelet. És reggelre még hármat. 100 pengőt, majd 200-at, aztán 250-et, végül 400-at követelnek tőle.

– Megőrültél?! Ebben a helyzetben egy beszállító ellen nyomozni kész szabotázsnek számít! Csak telefonál a minisztériumba... – próbálja lebeszélni a főkapitány.
– Telefonáljon! Én addigra *kihallgatom*. Egy kocsit kérek és segítségnek Hornyákot!
– De hisz az egy vadállat, még annak idején a Prónay féle bandából kellett átvennünk...
– Nekem most éppen rá van szükségem!

★

A felügyelő rápillant az Opel Kapitán kilométerórájára. A sofőr ebből várakozást olvas ki, gázt ad, s így átlépi a százat. Szindbád hallott már a Koronában automobilistákat ezzel dicsekedni, s íme, most ő is mámorosan éli át a fantasztikus száguldást. Amúgy is oda türelme és higgadtsága: a hosszú, cseppalakban elnyúló limuzint idegből kiszakadó nyílveszőnek érzi, s benne önmagát a végre büntetni engedett nyílhegynek. Pedig van, ami zavarhatná: Hornyákot annyira megveti, hogy még akkor sem enne a tányérjából, ha azt előtte egy hétig vitrioloznák, az autót, ezt a – szinte hihetetlen – kezes góliátot pedig attól a belgyógyásztól konfiskálták, akit olyan hirtelen bevagoníroztak, hogy még meg sem tudna neki köszönni, hogy hozomra megoperálta unokahúgát. De most a végső, sötét örvénybe fulladó világ egy szegletében megteremtheti a rendet.

Tokaj után, ahol a műút elfordul a Bodrogtól, lassít a sofőr.

– Most merre? Újhelynek vagy Szerencsnek?

Szindbád évekkal korábban járt már abban a hegyi faluban, ahol Brémerék gyára van, de akkor Miskolc felől jöttek, nem emlékszik, hol tértek le. Sötétedik, ember, jármű, tábla sehol. Egy bánya képe rémlik. Lassan csorognak, lehúzott ablakkal. És végre feltűnik egy nagy fehér kőomlás. Igen, ez lesz a kaolínbánya. Gyorsítanak. Semmi kérés, megérkeztek. Ez már maga a falu határa: az erődszerű, sárga fogadó, a dombra föl-futó pincesor, s a domb tetején hatalmas, szinte fenyegetően széttárt vitorláival a szélmalom.

Oláh András

A napidíjas és az Úristen között lebegő
(Hommage à Krúdy Gyula)

Tisztelegünk. Emlékezünk. Ki előtt is? Kire is? Krúdyra? Ugyan... Mond még valamit ez a név a ma olvasóinak? Egyáltalán olvas még itt valaki? És pont Krúdyt? Hiszen – lásuk be – saját korában is csak egy szűk réteg forgatta a könyveit. A 20-as évek végén, a 30-as évek elején némely munkáit magánkiadásban volt kénytelen megjelentetni, mert a hivatalos kiadók nem tartották „piacképesnek”. „Könyveit már évek óta nem vásárolja a közönség; kiadója sem akadt. Hogy a Rothermere-díjra pályázhassék, Krudy maga adta ki két év előtt »Az Élet Álom« című kötetét. Nem valószínű, hogy az író halála akármit is változtasson ezen a helyzeten.” – írta Hatvany Lajos a *Literatúra* 1933/7. számában. Érdemes lenne megvizsgálni a közkönyvtárak kimutatásait: hányan kölcsönöznek ma Krúdyt. (Egy vidéki városunk könyvtárának számítógépes nyilvántartásából az derül ki, hogy az elmúlt 10 évben írásai közül az *Álmoskönyv* bizonyult a legnépszerűbbnek – 88 alkalommal kölcsönözték ki. Ezt követik a *Szindbád-történetek* 22(!) kölcsönzéssel. Vagyis évente két olvasó...)

Igaz, irodalmi berkekben hallani mostanában valamiféle Krúdy-rencházról, hatásáról a jelenkor irodalmára, de azt hiszem, ez inkább csak spekuláció. Vagy önáltatás. Jobb esetben reményféle. Hogy az írók és irodalomtörténészek mellett az olvasók is fölfedezik majd egyszer azt a sajátos ízt, ráéreznek arra az atmoszférára, amit az ő írásai képviseltek... Sajnálatos, de Krúdy bizony a köztudatban ott rekedt, ahol volt háromnegyed évszázada.

Helyét pontosan kijelölik azok a sorok, melyek „Az Újság” hasábjain jelentek meg „u. j.” szignóval aláírva Krúdy halála kapcsán 1933. május 16-án. „A magyar író hősi halottja a magyar irodalomnak: éhen hal, hogy kiadhassa verseit és egyéb írásait. De amíg minden más hősi halottnak megadják az őt megillető tiszteletet, az írónak ezzel is adós maradnak. ... Írt, egy-két fokkal magasabbra emelte a lelkeket, ... segített Isten képére átfőrmálni az embert. Hogy ennek van valamilyen jelentősége egy nemzet kulturális életére, ezt maga a kultuszkormány is elismeri, hiszen irodalmi ügyosztályt tart fenn, fogalmazókkal, miniszteri tanácsosokkal, és még pénzt is áldoz az irodalom táplálására és írók támogatására. E körül nincs is baj. ... A húsz pengőket kiosztják, de az író temetésére nem mennek el, és nem bizonyítják egy-két mondattal, hogy az író valóban méltó volt azokra a húsz pengőkre, amelyeket néhanapján kiutaltak neki. Óh, a húsz pengőket nem a magukéból adják, de odaállni a sír mellé a legsajátabb cselekedetük lenne. Ez már nem telik ki tőlük, ez már nagyobb áldozat, mint a blanketta rovatait kitölteni, a blankettát iktatni, nyugtát kiállítani és a pénztárt utasítani a húsz pengő kifizetésére.”

S lám, az irodalmi mecenatúra valamint az írókra való odafigyelés tekintetében mintha megállt volna az idő. Mondhatni: semmi sem változott. A kultusztárca ma is patikamérlegesen mérlekedik a támogatásokat, s bizony magam is jelen voltam egy József Attila (és még sok egyéb) díjas költőnk temetésén, ahol a kultusztárca képviselőjében megszólaló korifeusz azzal kezdte a ravatal melletti emlékezését, hogy ő bizony mindaddig semmit sem tudott a most általa búcsúztatott halotról. (Talán még azt sem, hogy eszmetársai és elődei e magas poszton annakidején szilenciumra ítélték, folyóiratszámokat tiltottak le, zúztak be, szerkesztőségeket eresztettek szélnek egy-egy verse miatt.)

Úgy vélem, csöppet sem eretnek gondolat azt állítani, hogy Krúdy *jelenléte* – miként saját korában – ma is különösen bizonytalan. Az irodalmi emlékezet, az irodalomtör-

ténet, a hivatalos kánonok és – mint láttuk: az olvasóközönség is – meglehetősen faramuci módon bánt az íróval és az életművel. „A kritika mindig bajban volt vele – állapította meg Schöpflin Aladár a Nyugat 1933-as május-júniusi számában. – Nem illettek rá a megszokott kritikai kategóriák, nem lehetett rá a szokott mértékeket alkalmazni. Nem is írtak róla mást, mint föltétlen magasztalást vagy föltétlen elutasítást. (...) Legjobban egy zseniális cigányprímáshoz lehetne hasonlítani, aki nem tudja, vagy nem akarja tudni, hogyan muzsikálnak mások, csak úgy muzsikál, ahogy neki jól esik... De mindenesetre lélekből. (...) A szabályszerű, normális életet élő emberek... alig érdekelték. Egészen normális ember nincs is számtalan novellájában és regényében... Az ő emberei a különcök, a társadalomból és morálból kiszakadtak, furcsa szenvedélyek rabjai, eszeveszett szerelmesek, vad kártyások, korcsmázó figurák, elúsztatott birtokukat visszaszóró földesurak, kivénült vagy kizüzlött pincérek, csodálatos mániákusok, férfiakat zabáló menyecskek, férfiakat kitarató, hervadt asszonyok és mindenféle más lehetetlen népség.”

A fentieket erősíti Ady megállapítása: „Azokról és úgy, akikről és ahogy Krúdy ír, csak az írhat, akinek társadalmi rangja tisztázhatatlan, s állandóan a napidíjas és az úristen között lebegő. Csak ez látja meg... azokat, akik a társadalmon kívül bitangolnak.”

Ez a társadalmon kívüliség végigkísérte Krúdy életét. S ezt legszemléletesebben épp a halála körüli történések példázzák. Talán szemérmertlenség – mi több: arcátlanság – egy születési évforduló kapcsán a halálról értekezni, de engedtessek meg nekem, hogy ezúttal fittyet hányjak az illemre. Azt gondolom ugyanis, hogy roppant tanulságos mindaz, ami történt, és érdemes egy pillantást vetni a korabeli lapokra, amelyek jelentős terjedelemben számoltak be az író halálának körülményeiről, majd a temetésről is.

Több mint két tucat írást böngésztem át, melyek az író halála kapcsán jelentek meg a legkülönbözőbb lapokban. Az esetenként túlburjánzó, bulvár-ízű hatásvadász megnyilatkozások mellett is átsüt a mérhetetlen keserűség, a tehetetlenség, a megalázottság.

A Literatura 1933-as júniusi száma például Supka Géza sírnál elmondott beszédét idézte: „Szégyenpírral az arcomon olvastam az utolsó napodról szóló lapjelentést: az utolsó szó, amelyet ember hallott Tőled, az volt, hogy »kérem, holnap korán keltsenek fel, mert el kell menem a pénzügyminiszterhez, meg a kultuszminiszterhez, hogy sürgessem a segélyemet«.

Szindbád, álomhajós, hát erre a valóságra kellett ébredned?! Ahelyett, hogy Nálad előszobáztak volna kiadók minden sor kéziratodért, ahelyett néked kellett segélyért odarestelkedned a hatalmasok színe elébe!”

A Reggeli Újság tudósítója Lázár Miklós képviselő beszédét emelte ki a temetésről szóló beszámolóban (1933. május 15.). „Tetemre hívom ide azt a társadalmat és azt a hivatalos irodalmat, amely eltúrta, hogy egy kis... földszintes ház egyszerű szobájában, a kikapcsolt villanyt helyettesítő gyertyaszál pislogó fénye mellett dobbanjon utolsót ennek a nagy magyar írófejedelemnek a szíve.”

A kis földszintes ház a Templom utca 15-ben volt. Budán, ahová az író korábban annyira vágyott. Ahová a Margitszigetről költözött. S ahonnan – egy 10 pengős tartozás (ki nem fizetett számla) miatt – kikapcsoltatta az áramot a szolgáltató.

Erről írt meglehetősen vitriolos tollal – de érthető indulattal Papp Jenő a *Magyarság* 1933. május 25-i számában: „Nem megy ki a fejemből ez a kikapcsolt villany. Krúdy Gyula nem kapott világítást az Elektromos Művektől, nem tudta fizetni számláját, kikapcsolták az áramot és Krúdy gyertya mellett vakoskodott, mikor dolgozott. Ezzel a tapintatlansággal kapcsolatban, amelyet az egyik legnagyobb és leghetesebb városi üzem követett el Krúdy Gyulával szemben, bátor vagyok az ősi precedensre hivatkozni: az Operaház és a Nemzeti Színház közel hárommillió pengős villanyszámával tartoznak, mégse kapcsolják ki az áramot. A kisemberek ezrei panaszkodnak, hogy ők se kapnak világítást, ha nem tudnak fizetni. De vajon kis ember volt-e Krúdy Gyula? Ki határozza azt meg, melyik szerv és melyik érzék, egy olyan nagyüzemnél, mint az Elektromos Művek, hogy ki a kis ember és ki az Operaház? Hogy kivel szemben kell kíméletet tanúsítani, és kivel szemben kell könyörtelenül érvényesíteni a pénzbeszedői politikát? Hol kezdő-

dik az a tisztelet és hódolat a szellem és a kultúra előtt, amelyik megállítja a pénzbeszedőt az ajtó előtt, és megsúgja neki, hogy ide ne menj be, innen fordulj vissza, mert ha itt nem is fizetnek, itt világitani kell.

(...) Hány magányos utcai villanylámpa ég elszórtan ... a külvárosi romok, mezei utak mellett, ahol a madár se jár... És ezeket nem szerelik le, ezekre áldoz a tisztelt közület... De a Temp-lom-utca 15-ben, ahol egy nagyszerű lélek próbálta szívárványait papírra vetni, ott megjelent a szerelő, és véget vetett a világitásnak. Krúdy Gyula munkája nem ért annyit, mint egy távoli vá-rosrész magányos utcai lámpája. (...)Dagad az ember kebele, mikor a Citadella fehér izzását s a Halászbástya mesebeli kastélyát veszi szemügyre (...)

Lesújtó elképzelni, hogy a közület számára Krúdy Gyula nem volt akkora hazai látványosság, mint egy tér, mint a Halászbástya, s reá nem hogy reflektorok nem öntötték a fényt, hanem még egy pislogó villanylámpát is sajnáltak az íróasztaláról.”

Az Esti Kurir (1933. május 13.) – az özvegyre hivatkozva – azt is megírta, hogy az áram kikapcsolása csak az első lépés volt a család végső nyomorba süllyedése irányába. Az igazán nagy veszélyt a várható kilakoltatás jelentette. Ezt megelőzendő kilincselte Krúdy a kultuszminisztériumban. Ide készült halála napján is, hogy némi támogatást találjon.

Pedig elismert írónak mondták, s tartották a kortársak. „Darabjának, a „Zoltánká”-nak nagy sikere volt a Magyar Színházban.” – emlékeztetett a közelmúlt zajos sikerére Gárdonyi Béla a Délibáb (1933. május 20.) hasábjain. Az esemény azért is érdekes, mert erre az alkalomra ünnepi öltözéket – egy frakkot – csináltattat Krúdy.

Az a frakk is... Amit a „Zoltánka” bemutatóján túl lánya esküvőjén szeretett volna magára öltetni. Amiben végül eltemették. S amit kevéssel korábban zálogba akart tenni, hogy némi pénzhez jusson. „Nem vették be a zálogba. A becsüis azt üzentte a közszolgával, hogy nagyon nagyok a méretei...” – panasolta kesernyés nevetésbe fúló hangon Várkonyi Titusznak (Magyar Hírlap, 1933. december 10.).

Utolsó közszereplése a Rádióban lett volna három nappal korábban. „A vén számár” című novelláját tűzték műsorra. „Ez én vagyok – mondta némi öniróniával a feleségé-nek, mikor átadta neki a kéziratot. Eredetileg ő maga olvasta volna fel a szöveget, ám mivel nem érezte jól magát helyette fia, ifj. Krúdy Gyula ült a mikrofon elé. (Esti Kurir – 1933. május 13.)

Roppant tanulságos maga a temetés is. Mintha az író maga rendezte volna. „Krudý Gyula díszsírhelyet kap a fővárostól. Biz ez különös, szinte érthetetlen. Tegnap kikapcsolták a vil-lanyórát a lakásában, ma pedig díszsírhelyet kap. Díszsírhelyet adnak neki, de tíz pengő ára vil-lanyt nem kaphat hitelbe. Pedig hát akit érdemesnek találnak egy díszsírhelyre, azt tíz pengő hitel is megilleti. ... Öt pengőt minden röstelkedés nélkül tudott kérni a legkisebb kollégától, de világos-ságot nem kunyerált a leghatalmasabbtól sem.” – írja w. j. Az Újság, hasábjain (1933. május 13.)

„Szívfacsaró temetés volt” – írta az egyik tudósító. A Reggel című lap terjedelmes írást szentel a temetésnek (1933. május 15.) „Déli egy óra. A borús májusi ég hirtelen könnyezni kezd, hideg, vad nyári zápor csap le a szakadt, szürke felhőfoszlányokból a Kerepesi-úti temetőre, amelynek érzéketlen halottasházában virágos ravatalon Krúdy Gyula fekszik holtan. ... Virághe- katombán fekszik... tizennyolc kandeláber között a ravatalon, frakkban, fehér nyakkendővel... oly fejedelmi elegánsan, mint egy herceg. ... Vékony kis aranymedaillon-lánc csíjka sárgállik a hőfe-hér keménygalléron...

És megindul a menet ki a sír felé. A tömeg, amely eddig mozdulatlanul várakozott a porzó eső-ben a halottasház előtt, rebbenve mozdul meg, s levett kalappal indul el a halottaskocsi után. Itt van a magyar irodalom és hírlapírás egész vezérkara Márkus Miksával, Lenkey Gusztávval, Lázár Miklóssal az élén, Krúdy minden régi barátja itt kíséri ezen az utolsó útján a magyar irodalom nagy halottját, hogy a szeszélyes, borongós tavaszi vasárnapon búcsút vehessen tőle...

Hirtelen kisiüt a nap – igazi Krúdy-idő... A menet megérkezik a sírhoz. (...) Megszólal az Operaház énekkara, majd nyíregyházi Sáray Elemér áll zenekarával a nyitott sír elé és eljátssza a »Lehullott a rezgő nyárfa levelé«-t. Zengnek, búgnak a húrok, könnyes szemmel hallgatja a szív-fájdító nótát a sokaság.»

Az érzelmileg túlfűtött cikk megtévesztő – talán szépíti-színezi is a valóságot, azt sugallja, mintha a szertartás igazi nemzeti gyászünnep lett volna. A tárgyilagos tudósítások azonban épp arra térnek ki, hogy ki mindenki hiányzott a temetésről, akiknek – hitük szerint – ott kellett volna lenni. Mint a bevezetőben már említettem: a kultusz-kormányzat nem képviseltette magát. De nemcsak ők hiányoztak a gyászolók közül.

„Nemcsak a hivatalos Magyarország maradt el, így a Székesfőváros is, hanem a „Nyugat” is megfélekedezett róla, melynek pedig hosszú időn át főmunkatársa volt. Az időből esett ki? Dehogy! A magyar idő csúszott felre az élet útjából s száműzetésben, magányban, kényszerzubbonyban senyved a magyar kulturális lelkiismeret!

Vájon nehéz volt-e Krúdy Gyula úrnak itt hagyni ezt a világot?” – kesergett Féja Géza a Szabadság hasábjain. (1933. máj. 21.)

Tudni kell, hogy aznap két temetés volt. Délután egy órakor egy bizonyos Heidelberg Vilmost – egy valutaperben bűnösnek talált bankárt – és feleségét helyezték örök nyugalomra. Az újságok szenzációként tálalták halálukat – a meghurcolt férj, s a halála után öngyilkosságot elkövető feleség történetét. Talán ennek is köszönhető, hogy hatalmas tömeg kísérte őket utolsó útjukra. Ehhez képest Krúdy temetése – mely két órával később volt ugyanott – szerény szertartásnak bizonyult. S ami igazán feltűnő volt: Herczeg Ferenc, az írófejedelem, aki Heidelberg temetésén megjelent, nem kísérte el utolsó útjára Krúdyt.

„Krúdy sírja köré csak azok jöttek, akik a Heidelberg temetésről megmaradtak. És ne kerülges-sük, a magyar irodalom reprezentatív nagy alakja... Herczegh Ferenc, jobban illett volna az író sírjához, mint a bankáréhoz. Írótársát temették, valakit az ő generációjából... Illett volna egy röggöt dobni az író koporsójára is. Miért éppen Herczegh Ferenc távolmaradása tűnt fel? Legyünk őszinték, a Krúdy temetésén nem is vette senki sem észre, hogy nem volt ott. De amikor az ember a hét-fői lapokban olvasta, hogy a bankár temetésén megjelent, – nagyon hiányzott a neve az író temetésén megjelentek névsorából.” – jegyezte meg a Társadalmunk névtelen cikkírója. (1933. május 20.)

Talán e hiányérzetet ellensúlyozandó, *Az Est* című lap közzétette azok névsorát is, akik táviratilag fejezték ki részvétüket, együttérzésüket a családnak. Ezek között szerepel Hóman Bálint kultuszminiszter, Szabolcs megye közönsége nevében Virányi alispán, a színpadi szerzők nevében Csathó Kálmán.

Alighanem oszthatjuk az Esti Kurir tudósítójának véleményét: *„...maga is regényalak volt, félmúlt idők aranyos, szelíd-szomorú romantikájával... egykor a nők bálványa, utóbb az el-andalodók, a régi szebb világba visszavágyók mesemondója, maga is az örök Szindbád ..., aki az ő külön világának öreg-órazengésű külön stílust, külön nyelvet csinált, a finom és csalódott, de szelíden megnyugvó lelkek érzéseinek levendulaillatú, vert-csipke könnyűségű sóhajtásaival. Meghalt Krúdy Gyula, elment Szindbád, a csodahajós, úgy ment el az esős májusi reggelen, mint történeteinek hőse: elvonultan a világtól, csalódottan, régi nagy hírének, szép ifjú élete emlékeinek függönyét szelíd mosollyal húzta be maga mögött s még csak el sem köszönt senkitől...”* (1933. május 13.)

„Abban a tévhitben élünk, hogy mindig vasárnap van...” – magyarázta Móricznak az utolsó beszélgetésük alkalmával. (Magyarország – 1933. május 21.) Mostanában pedig mintha egyre ritkulnának a vasárnapok...